

تدوین راهبردهای آمایش سرزمینی با رویکرد پدافند غیرعامل در برابر تهدیدات نظامی (مطالعه موردی: استان گیلان) داریوش اقدامی تطفی^۱

دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۰۱

پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۲۰

چکیده

نیل به توسعه‌یافتگی در هر جامعه‌ای در وهله اول، مستلزم وجود عزم و اراده ملی برای پیشرفت و تعریف الگوی توسعه متناسب با مقتضیات جامعه و در وهله دوم، به وجود یک نقشه راه توسعه که بتواند ضمن احصاء قابلیت‌ها و فرصت‌های توسعه از یک‌سو و تنگناها و چالش‌های فعلی و آتی، از سوی دیگر، با بهره‌گیری از تجارب پیشین، مطلوب‌ترین مسیر توسعه را فرا روی جامعه قرار دهد. از همین رو تحقیق حاضر در چارچوب سند ملی آمایش سرزمین مبتنی بر اصول پدافند غیرعامل مبادرت به تدوین راهبردهای توسعه پایدار و متوازن در استان گیلان پرداخته تا بتواند ضمن مقابله با تهدیدات نسبت به رفع و کاهش آسیب‌پذیری اقدام نماید لذا این تحقیق به روش توصیفی - تحلیلی پس از مطالعات اکتشافی و انجام تحقیقات کتابخانه‌ای و میدانی و با شیوه بحث‌های گروهی و خبرگی و نهایتاً تکمیل پرسشنامه، ضمن احصاء ویژگی‌های چشم‌انداز نسبت به تدوین رسالت، مأموریت، اصول و ارزش‌های مرتبط با موضوع پرداخته و درنهایت عوامل محیطی تأثیرگذار بر مؤلفه‌های آمایش سرزمین استان گیلان مبتنی بر پدافند غیرعامل شناسایی در قالب SWOT دسته‌بندی گردید و نهایتاً نسبت به احصاء ۱۰ راهبردهای کلان اقدام نموده و سپس با استفاده از تکنیک QSPM نسبت به اولویت‌بندی راهبردها و در پایان ارائه راهکار عملیاتی برای اجرای هر راهبرد اقدام گردید.

واژگان کلیدی: آمایش سرزمین، پدافند غیرعامل، تهدید، آسیب‌پذیری، زیرساخت.

۱. مقدمه و بیان مسئله

آمایش سرزمین عبارت است از برنامه‌ریزی و سازمان دادن چگونگی اشغال فضا و تعیین محل سکونت انسان‌ها و محل فعالیت‌ها و تجهیزات و همچنین کنش‌های بین عوامل گوناگون نظام اجتماعی - اقتصادی، نگرشی جامع در برنامه‌ریزی که به همه ابعاد اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، امنیتی و... می‌پردازد. (بودی وایل، ۲۰۰۰: ۲۸)

یکی از مهم‌ترین ابعاد آمایش سرزمین، بعد دفاعی و امنیتی آن است؛ زیرا ضرورت‌های دفاع نظامی و غیرنظامی مسائلی هستند که در جهان کنونی کلیه ابعاد زندگی را در برمی‌گیرند و فقط به ایجاد فعالیت و اسکان در مناطق راهبردی محدود نمی‌شود. (زرقانی و اعظمی، ۱۳۸۹: ۷۲)

از جنبه دیگر پرداختن به دفاع غیرعامل که خود بخش مهمی از دفاع کشور می‌باشد یک ضرورتی انکارناپذیر بوده و می‌تواند ضمن توسعه توانمندی‌های دفاع ملی، خسارات و تلفات را به حداقل رسانده و با ایمن‌سازی زیرساخت‌های کشور گام‌های مؤثری در جهت توسعه ایمن و پایدار و بازدارندگی دفاعی بردارد (جلالی، ۱۳۹۱: ۲۳۳)؛ لذا ارتباط بین آمایش سرزمین و پدافند غیرعامل را این‌گونه می‌توان توصیف کرد که بسیاری از اهداف پدافند غیرعامل در بطن برنامه‌ریزی‌های آمایش سرزمین قرار دارد و تنها این برنامه است که می‌تواند اقدامات دفاعی و امنیتی را در موضوعات مختلف در یک کشور به‌طور منظم و اساسی طراحی نموده و با پشتیبانی مقررات و مسئولین مربوطه این برنامه به موردا اجرا گذاشته شود. (فرجی، ۱۳۹۳: ۲۶۰)

در این تحقیق جهت تدوین راهبرد آمایش سرزمین بومی با رویکرد پدافند غیرعامل که قابل‌تعمیم به سایر مناطق کشور (علی‌الخصوص حوزه جنوب دریای خزر) باشد استان گیلان که دارای ویژگی ذیل می‌باشد انتخاب گردیده:

۱- در نوار شمالی کشور دارای ویژگی مناسب طبیعی و اکولوژیک در صورت برنامه‌ریزی مدون برای توسعه را داراست؛

- ۲- وجود ۳۷ کیلومتر مرز خشکی با کشور آذربایجان؛
- ۳- دارای ۲۵۶ کیلومتر مرز آبی به عنوان یک کرویدور اصلی کشور با ۵ کشورهای حوزه قفقاز؛
- ۴- دارای اقلیم معتدل و پتانسیل زیست محیطی مناسب؛
- ۵- از لحاظ تراکم جمعیت در رتبه سوم کشوری می باشد.
- لذا با توجه به مؤلفه های فوق الذکر بستر و ظرفیت مناسب آمایش سرزمین در استان گیلان مهیا می باشد و از جنبه دیگر به دلیل نداشتن یک برنامه مدون آمایش سرزمین که مبتنی بر رویکرد پدافند غیرعامل باشد خیلی از ظرفیت های استان نه تنها شناسایی نشده است بلکه به دلیل استفاده نادرست آسیب زا هم بوده است (جانمایی غیراصولی مراکز و بهره برداری نامناسب از محیط، عدم تعادل جمعیت و فعالیت و مهاجرت معکوس از روستا به شهر، علی رغم اینکه استان گیلان به عنوان یکی از قطب کشاورزی کشور می باشد از ۲۳,۵٪ در سال ۱۳۴۵ به ۶۳,۳٪ در سال ۱۳۹۵) که ادامه شرایط فوق الذکر این نقیصه را به بستر تهدیدات امنیتی، زیستی مبدل نموده که به عنوان یک مآمن برای برنامه ریزی دشمنان قرار دهد که در مواردی مسبوق به سابقه هم می باشد (مشکلات عمده زیست محیطی، معضلات و ناآرامی اجتماعی، سابقه فعالیت منافقین در جنگل های گیلان و عملیات های مسلحانه متعدد، رشد فزاینده جریان های افراطی سلفی در استان گیلان و...); لذا با توجه به موارد مطروحه اهمیت و ضرورت تحقیق شامل موارد ذیل می باشد:
- ۱- بستر مناسب در جهت توسعه پایدار استان گیلان مبتنی بر آمایش سرزمین در چارچوب پدافند غیرعامل؛
- ۲- رفع خلاء ناشی از انجام مطالعات در حوزه آمایش سرزمین مبتنی بر پدافند غیرعامل؛
- ۳- به عنوان مبنایی برای همگرایی و هم افزایی تحقیقات مجزای صورت گرفته در خصوص آمایش سرزمین و پدافند غیرعامل.
- و لذا دغدغه اصلی محقق ارائه راهبردهای آمایش سرزمین استان گیلان با رویکرد پدافند

غیرعامل می‌باشد جهت مقابله با تهدیدات نظامی و نیل به توسعه پایدار می‌باشد.

۲. اهداف تحقیق

هدف اصلی:

تدوین راهبردهای آمایش سرزمین استان گیلان با رویکرد پدافند غیرعامل جهت مقابله با تهدیدات نظامی و نیل به توسعه پایدار

اهداف فرعی:

- ۱- احصاء عوامل محیط داخلی (قوت و ضعف) آمایش سرزمین استان گیلان مبتنی بر پدافند غیرعامل؛
- ۲- احصاء عوامل محیط خارجی (فرصت و تهدید) آمایش سرزمین استان گیلان مبتنی بر پدافند غیرعامل؛
- ۳- اولویت‌بندی راهبردهای کلان منتخب؛
۴. ارائه راهکارهای عملیاتی راهبردهای کلان منتخب.

۳. سؤالات تحقیق

سؤال اصلی:

راهبردهای آمایش سرزمین استان گیلان با رویکرد پدافند غیرعامل جهت مقابله با تهدیدات نظامی و نیل به توسعه پایدار کدام‌اند؟

اهداف فرعی:

- ۱- عوامل محیط داخلی (قوت و ضعف) آمایش سرزمین استان گیلان مبتنی بر پدافند غیرعامل کدام‌اند؟
- ۲- عوامل محیط خارجی (فرصت و تهدید) آمایش سرزمین استان گیلان مبتنی بر پدافند غیرعامل کدام‌اند؟

۳- راهبردهای کلان منتخب به ترتیب اولویت کدام است؟

۴- راهکارهای عملیاتی راهبردهای کلان منتخب چیست؟

۴. مبانی نظری

۴-۱. پیشینه شناسی

۱. جلالی غلامرضا در سال ۱۳۸۹ در تحقیق خود با عنوان «طراحی الگوی بهینه آمایش سرزمین شمال غرب ایران با اعمال اصول پدافند غیرعامل» به روش اکتشافی و با استفاده از تکنیک طراحی به وجود رابطه‌ای بین عوامل ژئوپلیتیکی، آمایش سرزمین، عناصر فضایی و غیر فضایی و پدافند غیرعامل و همچنین وجود رابطه‌ای بین عوامل جغرافیایی و تهدیدات برون‌مرزی اشاره نموده و در پایان نتیجه‌گیری نموده که متغیر تهدیدات برون‌مرزی بر ترسیم الگوی آمایش برای نیل به توسعه پایدار و امن در کشور تأثیر دارد.

۲. عابدینی داود در سال ۱۳۹۸ در تحقیق خود با عنوان «طراحی الگوی آمایش امنیت عمومی جمهوری اسلامی ایران» با روش تلفیقی و ضمن بهره‌جستن از نظریه‌های داخلی و خارجی، از روش بحث گروهی متمرکز که روش کیفی است استفاده نموده و در پایان نتیجه گرفته که از بین ۴ بعد احصاء شده مرتبط با امنیت آمایش عمومی، بالاترین میانگین بدست آمده به ترتیب مربوط به بعد فعالیتی با میانگین ۴,۱۶ از ۵ نمره، سپس بعد اجتماعی با میانگین ۴,۱۳، بعد امنیتی با میانگین ۴,۱۲ و در آخر بعد جغرافیایی با میانگین ۴,۰۲ می‌باشد که در بین مؤلفه‌های بعد فعالیتی مؤلفه مدیریتی (۴,۳۶)، مؤلفه اقتصادی (۴,۰۵) و سپس مؤلفه فرهنگی (۴,۰۴) می‌باشد.

۳. جلالی غلامرضا در سال ۱۳۹۱ در تحقیق خود با عنوان «نقش آمایش سرزمین در توسعه توانمندی‌های دفاع ملی» با روش توصیفی و تحلیلی و با استفاده از تکنیک طراحی و تکمیل پرسشنامه در پایان نتیجه گرفته است که بین عوامل ژئوپلیتیک، آمایش سرزمین، پدافند غیرعامل و تهدیدات رابطه مستقیم وجود دارد.

۴. آقا محمدی در سال ۱۳۹۶ در تحقیقی با عنوان «شناسایی و اولویت‌بندی عوامل راهبردی مؤثر بر آمایش سرزمین از منظر امنیت ملی؛ مورد مطالعه: جنوب شرق ایران» به روش توصیفی - تحلیلی و اتخاذ شیوه پرسشنامه با نمونه‌گیری تصادفی (۲۵۰ نفر) نشان می‌دهد که ۴ عامل به ترتیب شامل مدیریت سرزمین (با میانگین رتبه شده ۴)، فعالیت اقتصادی (با میانگین رتبه شده ۲,۷۳)، جمعیت (با میانگین رتبه شده ۲,۲۷) و فضا (با میانگین رتبه شده ۱) در امنیت جنوب شرق کشور مؤثر است بر امنیت جنوب شرق کشور مؤثرند.
۵. تقوایی مسعود در سال ۱۳۹۵ در تحقیقی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر در تعادل بخشی به عرصه فضایی استان گیلان» با روش ترکیبی نتیجه گرفته است که ۱۰ عنوان متغیر با تأثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیم در توسعه استان نقش دارند که توسعه تک‌بعدی از منظر فضایی که به‌عنوان بالاترین متغیر در تحلیل نقش دارد؛ لذا این عامل باعث نقش تخریبی تهاجمی در استان شده است (مثل تخریب و از بین رفتن ۴۶٪ جنگل‌های گیلان) و علیرغم صرف منابع زیاد اثربخشی در توسعه استان وجود ندارد (حدود ۵۲٪ مساحت استان گیلان که کوهستانی است کمتر توسعه‌یافته است) که ادامه این روند در میان‌مدت باعث خروج منابع مالی و سرمایه‌های خلاق و در بلندمدت باعث تداوم مهاجرت از استان خواهد شد.

۲-۴. مفهوم شناسی

آمایش سرزمین^۱:

آمایش از لحاظ لغوی به معنای آمیختن، در نشانیدن، مستعد کردن، آراسته کردن و در کنار هم چیدن و... است و آمایش اسم مصدر ((آمائیدن)) می‌باشد. (معین، ۱۳۸۸: ۹۱) و در اصطلاح چینی ارادی و با برنامه عملکردها در سرزمین که در آن انواع عملکردها و روابط آن‌ها باهم مدنظر می‌باشد. (جلالی، ۱۳۹۱: ۱۰)

آمایش سرزمین شامل، سازمان‌دهی هماهنگ، منطقی و عادلانه فضای کشور در قالب

¹ Spatial planning

سیاست‌های کلان باهدف تداوم توسعه، نگرش همه‌جانبه و فراگیر به طرح‌ها، برنامه‌ها و نیازهای اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و کالبدی کشور در چارچوب مرزهای سیاسی جغرافیایی و تقسیمات کشوری با رعایت ملاحظات و ضرورت‌های امنیتی-دفاعی است (شمسایی، ۱۳۹۱: ۷۳)

پدافند غیرعامل^۱: از نظر لغوی واژه پدافند از دو جزء «پد» و «آفند» تشکیل شده است در فرهنگ و ادب فارسی، «پاد» یا «پد» پیشوندی است که به معانی «ضد»، «متضاد»، پی و دنبال بوده و واژه آفند نیز به مفهوم «جنگ، جدال، پیکار و دشمنی است». (دهخدا، ۱۳۵۱: ۴۸-۴۷)

برابر بند ۱ سیاست‌های کلی نظام در مورد پدافند غیرعامل مصوب ۱۳۸۹/۱۱/۲۹ فرمانده معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای عزیز مدظله‌العالی، «پدافند غیرعامل عبارت است از مجموعه اقدام‌های غیرمسلحانه‌ای که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب‌پذیری، تداوم فعالیت‌های ضروری، ارتقاء پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در برابر تهدیدها و اقدام‌های نظامی دشمن می‌گردد».

تهدید^۲:

تهدید عبارت است از هر وضعیت یا اقدامی که هدف‌ها، ارزش‌های حیاتی جامعه و امنیت ملی کشور از طرف دشمن خارجی و یا عوامل داخلی آن به خطر افتد. هدف اصلی در تهدید تغییرات اساسی در نظام سیاسی یک کشور است؛ به عبارت دیگر، شرایط تهدید، شرایطی است که به موجب آن، حیات کشور و نظام ارزشی آن به مخاطره افتاده باشد. (افتخاری، ۱۳۸۵: ۱۶)

آسیب‌پذیری^۳:

میزان خسارات و صدمات ناشی از عوامل و پدیده‌های بالقوه و یا بالفعل خسارت‌زا

^۱ Passive Defense

^۲ Threat

^۳ Vulnerability

نسبت به نیروی انسانی، تجهیزات و تأسیسات با شدت صفر تا صد درصد را آسیب‌پذیری گویند. (جلالی، ۱۳۹۱: ۳)

۳-۴. روش تحقیق

با توجه به موضوع پژوهش، تحقیق حاضر از نظر هدف از نوع توسعه‌ای و با روش توصیفی - تحلیلی مبتنی بر مدل SWOT و با شیوه بحث‌های گروهی و خبرگی ابتدا مطلوبیت‌های راهبردی (چشم‌انداز، رسالت، اصول و مأموریت) و عوامل محیطی احصاء و در گام بعدی با تهیه پرسشنامه نسبت به تجزیه و تحلیل و ارزیابی عوامل محیطی به منظور دستیابی به راهبردها در قالب فرآیند ذیل اقدام و در پایان نسبت به اولویت‌بندی راهبردهای منتخب با تکنیک QSPM اقدام خواهد شد.

۱. تبیین ارکان جهت ساز (چشم‌انداز، رسالت، اصول و ارزش‌ها)؛

۲. شناسایی اصلی‌ترین نقاط قوت و ضعف و ایجاد ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)؛

۲. شناسایی اصلی‌ترین نقاط فرصت و تهدید و ایجاد ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)؛

۳. تدوین راهبردها؛

۴. اولویت‌بندی راهبردهای منتخب با استفاده از تکنیک QSPM؛

۵. ارائه راهکارهای عملیاتی برای هر راهبرد منتخب.

۵. تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق:

۱-۵: آمار توصیفی

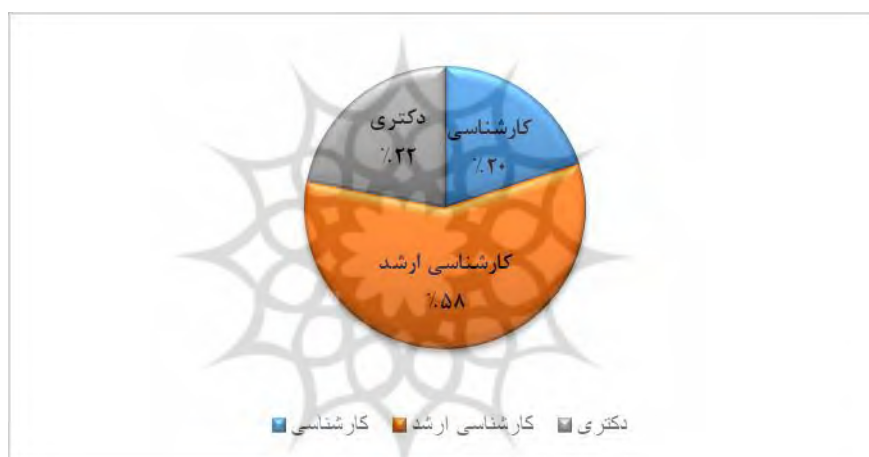
۱-۱-۵. بررسی وضعیت تحصیلات پاسخ‌دهندگان پرسشنامه

توزیع فراوانی پاسخ‌گویان برحسب سطح تحصیلات (کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا) دسته‌بندی و ارزیابی گردیده که نتایج آن در جدول شماره ۱ نمایش داده شده است. بر اساس نتایج به دست آمده ۸ نفر، معادل ۲۵ درصد دارای مدرک کارشناسی و ۱۷ نفر معادل ۵۳

درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۷ نفر معادل ۲۲ درصد دارای مدرک دکتری می‌باشند؛ یعنی بیش از ۷۵ درصد پاسخ‌دهندگان حداقل دارای مدرک کارشناسی ارشد می‌باشند.

جدول شماره ۱- توزیع فراوانی سطح تحصیلات پاسخ‌دهندگان

مدرک تحصیلی	تعداد	درصد فراوانی
کارشناسی	۸	۲۵
کارشناسی ارشد	۱۷	۵۳
دکتری	۷	۲۲
جمع	۳۲	۱۰۰

نمودار شماره ۱- درصد فراوانی سطح تحصیلات پاسخ‌دهندگان

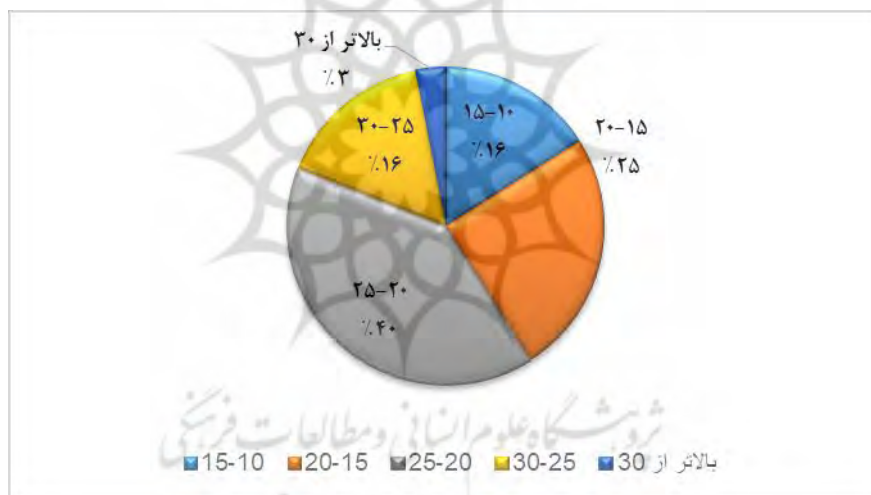
۲-۱-۵. بررسی وضعیت سابقه خدمتی پاسخ‌دهندگان پرسشنامه

توزیع فراوانی پاسخ‌گویان برحسب سابقه خدمتی در پنج دسته (بین ۱۵ تا ۱۰، بین ۲۰ تا ۱۵، بین ۲۵ تا ۲۰، بین ۳۰ تا ۲۵ و بیش از ۳۰ سال) مطابق جدول شماره ۲ دسته‌بندی و ارزیابی گردیده است. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده فراوانی پاسخ‌گویان از ۱۵ تا ۱۰ سال به تعداد ۵ نفر معادل ۱۶ درصد، بین ۲۰ تا ۱۵ سال به تعداد ۸ نفر معادل ۲۵ درصد، بین ۲۵ تا

۲۰ سال به تعداد ۱۳ نفر معادل ۴۰ درصد و بین ۲۵-۳۰ سال به تعداد ۵ نفر معادل ۱۶ درصد و بیش از ۳۰ سال به تعداد ۱ نفر معادل ۳ درصد از کل پاسخ‌گویان است؛ یعنی بیش از ۸۴ درصد پاسخ‌گویان حداقل از ۱۵ سال سابقه خدمتی برخوردار بوده‌اند

جدول شماره ۲- توزیع فراوانی سنوات خدمتی پاسخ‌دهندگان

سابقه خدمتی	تعداد	درصد
۱۰-۱۵	۵	۱۶
۱۵-۲۰	۸	۲۵
۲۰-۲۵	۱۳	۴۰
۲۵-۳۰	۵	۱۶
بالاتر از ۳۰	۱	۳
جمع کل	۳۲	۱۰۰

نمودار شماره ۲- درصد فراوانی سنوات خدمتی پاسخ‌دهندگان

۵-۲: تبیین ارکان جهت ساز (مطلوبیت‌های راهبردی)

۵-۲-۱. چشم‌انداز

- با استعانت از قادر متعال با تأسی از ابلاغ فرمانده معظم کل قوا در خصوص سیاست‌های کلی آمایش سرزمین، استان گیلان در افق ۱۴۲۴ با لحاظ نمودن اصول پدافند غیرعامل، استانی توسعه‌یافته، ایمن، پایدار اسلامی با ویژگی‌های ذیل می‌باشد:
۱. دارای مناطق و سکونت‌گاه‌های امن، پایدار و مقاوم در برابر تهدیدات دشمن؛
 ۲. دارای زیرساخت‌های امن، پایدار و قابل‌تداوم خدمات در شرایط بحران و خروج تأسیسات با خطر مضاعف از بافت جمعیتی و متراکم؛
 ۳. دارای قابلیت دفاع سرزمینی با آرایش، سازمان‌دهی و چینش مهندسی‌شده در برابر تهدیدات؛
 ۴. دارای قابلیت تولید امنیت و قابلیت دفاع با برنامه‌ریزی و توسعه مناسب استان در چارچوب طرح دفاع ملی؛
 ۵. برخوردار از توانمندی لازم در شناسایی و برطرف کردن آسیب‌پذیری ناشی از کاربری غلط سرزمین و اصلاح عملکردهای غلط گذشته در حوزه آمایش سرزمینی و پدافند غیرعامل؛
 ۶. برخوردار از توانمندی لازم در اصلاح و ایمن‌سازی زیرساخت‌های حساس و مهم استان از نظر آمایش سرزمین و پدافند غیرعامل؛
 ۷. برخوردار از وحدت ملی و انسجام استانی کامل بین اقوام و مذاهب و تلاش فرهنگی و علمی در جهت جلوگیری از فعالیت‌های جریان سلفی تبلیغی در غرب استان و مسیحت تبشیری در مرکز استان؛
 ۸. برخوردار از تعادل پایدار در حوزه‌های عرصه، فضا و فعالیت با سازمان‌دهی فضایی مطلوب فعالیت‌ها و تمرکز جمعیت متناسب با ظرفیت اکولوژیکی منطقه؛
 ۹. برخوردار از تعادل پایدار جمعیتی بین مناطق شهری و روستایی و کاهش روند مهاجرت از روستا با توسعه کشاورزی نوین؛

۱۰. برخورددار از محیط‌زیست سالم و پاک در حوزه منابع آبی و خاکی؛
۱۱. بهره‌مندی حداکثری از ظرفیت کشاورزی، منابع طبیعی، جاذبه‌های گردشگری و ارزش‌های زیست‌محیطی؛
۱۲. برخورددار از نظام توسعه‌یافته بازرگانی و اقتصادی در حوزه دریایی و زمینی با کشورهای منطقه قفقاز با تأمین کامل دفاعی و امنیتی در حوزه دریا و خشکی؛
۱۳. دارای اقتصاد متنوع و رقابتی دریامحور با رتبه نخست منطقه‌ای؛
۱۴. بهره‌مندی در استخراج نفت و گاز در حوزه دریای خزر؛
۱۵. بهره‌مندی در توسعه توریسم درمانی در قالب چرخه تشخیص (شهرهای پیرامونی) و درمان در مرکز استان.

۲-۲-۵. رسالت

- با اتکا بر خداوند متعال در پرتو تعالیم و ارزش‌های حیات‌بخش اسلام ناب محمدی(ص) و به تأسی از فرامین و تدابیر فرمانده معظم کل قوا و بر اساس رسالت سازمان پدافند غیرعامل و سند ملی آمایش سرزمین، اهتمام ویژه خود را در جهت مصونیت بخشی زیرساخت‌ها و پایدارسازی و تعادل بخشی به فعالیت‌ها و استفاده بهینه از فضا در برابر تهدیدات نظامی و امنیتی در استان گیلان با انجام اقدامات ذیل به عمل می‌آورد:
۱. رعایت ملاحظات و اصول پدافند غیرعامل در استقرار جمعیت و فعالیت‌ها؛
 ۲. کاهش آسیب‌پذیری، ایمن و پایدارسازی و مصون‌سازی زیرساخت‌ها؛
 ۳. تمرکززدایی، ایجاد تعادل و اختصاص عملکرد مناسب، متناسب با توان اکولوژیکی استان گیلان؛
 ۴. تداوم کارکرد دستگاه‌ها و فعالیت‌ها در زمان جنگ و بحران.

۳-۲-۵. مأموریت

۱. انتخاب عرصه‌های ایمن جهت انجام فعالیت با بررسی و آنالیز تهدیدات خارجی، بررسی جغرافیای نظامی، ارزیابی نواحی آسیب‌پذیر؛

۲. تعیین مقیاس بهینه استقرار جمعیت و فعالیت در فضا با آنالیز و بررسی عملکردها، تعامل دقیق سه عنصر جمعیت، عملکرد و مقیاس نسبت به تهدیدات؛
۳. پراکندگی در توزیع عملکردها متناسب با تهدیدات و جغرافیا؛
۴. عدم وابسته سازی سیستم‌های حساس و مهم (موازی‌سازی)؛
۵. مقاوم‌سازی استحکامات و ایمن‌سازی سازه‌های حساس؛
۶. مکان‌یابی بهینه استقرار عملکردها در فضا با انتخاب عرصه امن از نظر جغرافیای نظامی و پهنه امن، تعیین شاخص‌ها و استانداردهای پدافند غیرعامل در استقرار عملکردها؛
۷. مدیریت بحران دفاعی در عرصه‌ها و حوزه‌ها؛
۸. رعایت ملاحظات امنیتی و دفاعی در استقرار جمعیت و فعالیت در سرزمین.

۴-۲-۵. اصول

۱- هماهنگی

مطابقت با سند آمایش ملی سرزمینی کشور (همچون توجه به تخصص‌های منطقه‌ای و قطب‌های تخصصی) در هماهنگی با طرح جامع پدافند غیرعامل استان گیلان.

۲- تعادل و توازن:

✓ استقرار صنایع (صنعتی و کشاورزی) متناسب با ظرفیت‌های منطقه (فضا، نیروی کار، مواد اولیه و...);

✓ ایجاد تعادل بین سرمایه اقتصادی، سرمایه طبیعی، محیط‌زیست، سرمایه اجتماعی و سرمایه انسانی؛

✓ ارتقاء یکپارچه مناطق مختلف استان.

۳- انعطاف‌پذیری:

استقرار صنایع عمده و حساس در پهنه سرزمینی استان گیلان به نحوی صورت گیرد که به‌منظور سازگاری و یا مقابله با شرایط پیش‌بینی نشده و یا غیرقابل‌پیش‌بینی (اعم از حوادث طبیعی و غیرطبیعی):

- ✓ امکان توسعه آتی وجود داشته باشد؛
- ✓ در هر زمینه و فعالیتی، با مختل شدن بخشی از زنجیره، کل زنجیره مختل نشود و حتی المقدور امکان ترمیم آن و یا جلوگیری از افزایش خسارت وجود داشته باشد.

۴- پدافند غیرعامل:

- ✓ کاهش آسیب‌پذیری و ایجاد پایداری در برابر تهدیدات؛
- ✓ پاسخگویی به تهدیدات و چالش‌ها در سه محور (توسعه، دفاع و امنیت)؛
- ✓ تقویت و توسعه امنیت پایدار در استان؛
- ✓ پایداری و تداوم خدمات استان در شرایط تهدیدات؛
- ✓ تمرکززدایی و جلوگیری از تجمع تأسیسات حیاتی، حساس و مهم.

۵- سازگاری توسعه با محیط‌زیست و منابع طبیعی

- ✓ سازگاری توسعه متناسب با ظرفیت محیط‌زیست و منابع طبیعی و با رویکرد پدافند غیرعامل؛

- ✓ استقرار فعالیت و جمعیت در قلمروهای مستعد توسعه.

۶- توسعه پایدار منطقه

- ✓ اقدامات و طرح‌های توسعه بر اساس نیازها و ضرورت‌های منطقه با محوریت کاستی‌ها، کمبودها و آسیب‌پذیری‌ها و استفاده از ظرفیت‌ها و فرصت‌ها و قوت‌های منطقه به‌طور عادلانه؛

- ✓ الگوی توسعه نظام سکونتگاهی شهری و روستایی؛

- ✓ حفظ و جذب جمعیت در روستاها با تأکید بر ارتقاء پویایی و ماهیت تولید محور بودن روستاها؛

- ✓ تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی روستاها و تعریف نقش و عملکرد خاص برای روستاهای دارای مزیت نسبی و رقابتی؛

✓ ایجاد محیط روستایی بوم گرا، منسجم و همسو با صیانت از میراث طبیعی، تاریخی و فرهنگی.

۵-۲-۵. ارزش‌ها

۱- سرزمین ایرانی - اسلامی

- ✓ احیا و توسعه نمادهای اسلامی ایرانی با حفظ تنوع فرهنگی؛
- ✓ تبیین، ترویج و نهادینه‌سازی سبک زندگی سالم اسلامی ایرانی و خانواده محور؛
- ✓ ترویج اسلام ناب با توجه ویژه به وحدت شیعه و سنی در استان و همزیستی مسالمت‌آمیز اقوام و گروه‌ها با رویکرد توجه به کرامت انسانی و عدالت محوری.

۲- سرزمین ایمن و امن:

بهره‌گیری از ظرفیت مردم مؤمن انقلابی، هوشیار و با بصیرت برای تأمین امنیت و خنثی سازی تهدیدات دشمن.

۳- قلمرو سبز - آبی:

پیش‌تاز در توسعه سبز - آبی منطقه شمال ایران با تکیه بر سرمایه‌های طبیعی، انسانی و اجتماعی، به شیوهای خردمندانه و مبتنی بر ظرفیت زیستی، در همبستگی با توسعه ملی و با بهره‌مندی از نظام مدیریت یکپارچه و هم‌افزای منطقه‌ای، کیفیت بالای زندگی، به وزی و نیکبختی فردی و اجتماعی

۳-۵. شناسایی عوامل محیط داخلی و خارجی

به‌منظور شناسایی عوامل محیط داخلی و خارجی در ابتدا مطالعات اکتشافی و بررسی اسناد بالادستی صورت گرفته و پس از احصاء عوامل اولیه در جلسات تخصصی و نشست‌های خبرگی و طوفان مغزی این عوامل در ۲ بخش داخلی و خارجی در پرسشنامه برای کسب نظر جامعه آماری ارائه و با توجه به حجم جامعه آماری و پارامترهای توصیفی، عوامل

چهارگانه قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها مشخص گردید که نتایج آن به شرح ذیل می‌باشد.

جدول شماره ۳- تعداد عوامل محیطی

عوامل محیطی	قوت‌ها	ضعف‌ها	فرصت‌ها	تهدیدات
تعداد	۱۵ مورد	۱۷ مورد	۱۳ مورد	۹ مورد

۳-۵. تجزیه و تحلیل محیط داخلی (ماتریس ارزیابی عوامل داخلی)

به منظور تجزیه و تحلیل محیط داخلی، بر اساس پرسشنامه‌های تنظیم شده که بین جامعه آماری توزیع و پاسخ‌های اخذ شده از آن‌ها مقادیر به دست آمده برای عوامل محیط داخلی یعنی ضعف‌ها و قوت‌ها در قالب یک جدول درج و میانگین وضع موجود که بیانگر ضریب اهمیت آن عامل است به همراه نمره موزون هر عامل که حاصل ضرب وزن در ضریب اهمیت برای هریک از عوامل ضعف‌ها و قوت‌ها جداگانه محاسبه و نهایتاً مجموع نمره موزن ضعف‌ها را از قوت‌ها تفریق کرده که مقدار به دست آمده به عنوان عدد کمی وضع موجود محیط داخلی محسوب می‌گردد

جدول شماره ۴- ماتریس عوامل داخلی (قوت‌ها)

کد	عوامل قوت (توانمند ساز)	ضریب اهمیت	وزن	نمره موزون
s1	وجود جنگل متراکم با قابلیت استتار و اختفاء به منظور حفظ نیرو و تجهیزات	۴,۵	۰,۰۳۴	۰,۱۵۱
s2	وجود پارک‌ها، اردوگاه‌های قدس سپاه، سالن‌های صالحین به عنوان محل‌های ایمن جهت استفاده مردم در شرایط بحرانی	۴,۲	۰,۰۳۴	۰,۱۴۹
s3	وجود تنوع ژئومورفولوژیکی (کوهستان، جلگه، ساحل) با قابلیت تنوع زیستی (پوشش گیاهی، موانع آب و...) مؤثر در اقدامات پدافند غیرعامل	۴,۶	۰,۰۳۵	۰,۱۶۲

تدوین راهبردهای آمایش سرزمینی با رویکرد پدافند غیرعامل در برابر تهدیدات نظامی

کد	عوامل قوت (توانمند ساز)	ضریب اهمیت	وزن	نمره موزون
s4	وجود ارتفاعات مشرف بر محورهای مواصلاتی (به عنوان نقاط سرکوب) در مسیر شمال به جنوب	۴,۶	۰,۰۳۵	۰,۱۶۲
s5	وجود ارتفاعات مشرف بر محورهای مواصلاتی (به عنوان نقاط سرکوب) در مسیر شمال به جنوب	۳,۴	۰,۰۲۶	۰,۰۸۸
s6	تراکم جمعیت بالا در مسیر محور مواصلاتی شمال به جنوب منتهی به پایتخت	۴,۶	۰,۰۳۵	۰,۱۶۲
s7	قدرت دفاعی و نظامی بازدارنده ج.ا.ا با استقرار رده های نظامی (دریایی، زمینی، هوایی) و وجود شبکه سازمان دهی شده بسیج در استان گیلان	۴,۸	۰,۰۳۶	۰,۱۷۳
s8	وجود فرهنگ و پیشینه تاریخی قوی در زمینه فرهنگ پایداری و مقاومت و فعالیت های اجتماعی و فرهنگی و سیاسی	۴,۲	۰,۰۳۲	۰,۱۳۳
s9	وجود نیروی انسانی مستعد، تحصیل کرده و وفادار به نظام در حوزه آمایش سرزمین با عنایت به وجود دانشگاه های برتر مختلف در سطح استان گیلان	۴,۳	۰,۰۳۲	۰,۱۳۹
s10	تهیه طرح مصوب آمایش سرزمین استان گیلان با رویکرد ظرفیت شناسی سرزمین	۳,۶	۰,۰۲۷	۰,۰۹۸
s11	تهیه و تصویب طرح پدافند غیرعامل استان با نظارت عالی سازمان پدافند غیرعامل	۴,۲	۰,۰۳۲	۰,۱۳۳
s12	وجود منابع آب زیرسطحی و سطحی با خاک حاصلخیز و نیروی انسانی جوان و مستعد جهت انجام فعالیت های متنوع کشاورزی، باغداری، صنعتی در بخش های مختلف پهنه های ۵ گانه دریایی، ساحلی، جلگه ای، کوهپایه ای و کوهستانی	۴,۵	۰,۰۳۴	۰,۱۵۶

کد	عوامل قوت (توانمند ساز)	ضریب اهمیت	وزن	نمره موزون
s13	وجود ظرفیت مناسب جهت سرمایه‌گذاری در بخش‌های مولد کشاورزی، جنگلداری و صنایع تبدیلی در استان با توجه به استقرار سازمان‌های در سطح ملی در استان (سازمان چای، سازمان شیلات، چوکا، سازمان بنادر و کشتیرانی) و شرایط جغرافیایی استان	۳,۹	۰,۰۳۰	۰,۱۱۷
s14	قابلیت طبیعی بالا در اکوسیستم منطقه در تحمل آلاینده‌ها نسبت به سایر نقاط کشور	۴,۶	۰,۰۳۵	۰,۱۶۰
s15	وجود ۲۵۶ کیلومتر نوار ساحلی با بندر مهم و استراتژیک انزلی و بندر آستارا به‌عنوان نقطه حساس حمل‌ونقل بین‌المللی و ارتباط با پنج کشور حاشیه دریای خزر (بنادر ترکمن باشی، آکئائو، آستاراخان، ماخاچ کال و باکو)	۴,۰	۰,۰۳۰	۰,۱۲۱
جمع کل نمرات موزون قوت‌ها				۲,۰۷۵

جدول شماره ۵- ماتریس عوامل داخلی (ضعف‌ها)

ردیف	عوامل ضعف (آسیب‌زا)	ضریب اهمیت	وزن	نمره موزون
w1	ضعف در وجود پناهگاه‌های مستحکم جمعی زیرزمینی در بافت متراکم جمعیتی جهت حفظ نیرو و تجهیزات در برابر حملات دشمن	۳,۷۱	۰,۰۲۸	۰,۱۰۵
w2	وجود تأسیسات و فعالیت‌های پرخطر در مناطق متراکم جمعیتی	۳۳۳۳	۰,۰۳۴	۰,۱۴۹
w3	تک‌کرویدوری بودن استان گیلان با محصور شدن در ارتفاعات جنوبی و غربی البرز و همچنین دریای خزر در شمال	۸۸۸۸	۰,۰۳۲	۰,۱۳۳
w4	ضعف در تهیه طرح آمایش سرزمین استان گیلان بر پایه اصول و مبانی پدافند غیرعامل	۳,۷۵	۰,۰۲۸	۰,۱۰۷

تدوین راهبردهای آمایش سرزمینی با رویکرد پدافند غیرعامل در برابر تهدیدات نظامی

ردیف	عوامل ضعف (آسیب‌زا)	ضریب اهمیت	وزن	نمره موزون
w5	ضعف در استفاده از طرح پدافند غیرعامل مصوب استان در طرح آمایش سرزمینی	۳,۸۴	۰,۰۲۹	۰,۱۱۲
w6	ضعف در وجود طرح منسجم و بومی و کاربردی، فرهنگی استان در جهت همگرایی و استفاده از ظرفیت مذاهب و اقوام مختلف استان در راستای اهداف نظام مقدس ج.ا.ا	۳,۸۱	۰,۰۲۹	۰,۱۱۰
w7	ضعف در اشرافیت اطلاعاتی و امنیتی در جهت کنترل و ناامن سازی فعالیت‌های تبلیغی و ضد فرهنگی جریان‌های منحرف در استان	۳,۱۲	۰,۰۲۴	۰,۰۷۴
w8	عدم تعادل فضایی رشد و توسعه میان سه پهنه شرقی، مرکزی و غربی استان و تمرکز بالای جمعیت در مناطق جلگه‌ای مرکزی نسبت به سایر مناطق	۳,۳۱	۰,۰۲۵	۰,۰۸۳
w9	نبود تعادل و توازن در ترکیب، توزیع و پوشش فضایی خدمات (پایه، برتر و پشتیبان گردشگری)، کانون‌های کشاورزی و صنایع بزرگ	۳,۳۷	۰,۰۲۶	۰,۰۸۶
w10	عدم توازن در بهره‌برداری از پهنه‌های ۵ گانه دریایی، ساحلی، جلگه‌ای، کوهپایه‌ای و کوهستانی	۳,۵۹	۰,۰۲۷	۰,۰۹۸
w11	کم‌توجهی به فعالیت‌های صنعتی، کشاورزی و خدماتی با فناوری نوین، پیشرفته و دانش‌بنیان متناسب با ظرفیت‌های مختلف استان و گرایش به فعالیت‌های فاقد توجه زیست‌محیطی و اقتصادی	۴,۱۵	۰,۰۳۱	۰,۱۳۱
w12	آلودگی زیست‌محیطی بالای استان و فقدان سیستم‌های مدیریت پسماند و فاضلاب در اغلب سکونتگاه‌ها و مراکز صنعتی استان و ناکارآمدی سیستم‌های موجود	۴,۶۵	۰,۰۳۵	۰,۱۶۴

ردیف	عوامل ضعف (آسیب‌زا)	ضریب اهمیت	وزن	نمره موزون
w13	استفاده بی‌رویه از توان اکولوژیکی استان و خطر ناشی از تغییرات کاربری زمین علی‌الخصوص در بخش کشاورزی (جلگه‌ای و پای کوهی)	۴,۴۳	۰,۰۳۴	۰,۱۴۹
w14	ناکارآمدی اقتصاد روستایی، خروج نیروهای فعال از مناطق روستایی و عدم توازن در پراکنش و ترکیب نیروی انسانی فعال و شاغل در سطح مناطق شهری و روستایی استان	۴,۳۱	۰,۰۳۳	۰,۱۴۱
w15	تعطیلی و نیمه تعطیلی کارخانجات مرتبط با ظرفیت بومی استان (مثل نساجی مرتبط با نوغانداری، چوکا مرتبط با جنگلداری و...)	۴,۷۵	۰,۰۳۶	۰,۱۷۱
w16	ضعف در توسعه فعالیت‌های اقتصادی دریا پایه در قالب چرخه تولید، صادرات با توجه به ظرفیت دریایی و ژئوپلیتیک استان گیلان	۴,۲۸	۰,۰۳۲	۰,۱۳۹
w17	ضعف در توسعه توریسم درمانی در قالب چرخه تشخیص (شهرهای پیرامونی) و درمان در مرکز استان با پوشش هماهنگ امنیتی	۴	۰,۰۳۰	۰,۱۲۱
جمع کل نمرات موزون ضعف‌ها		۲,۰۷۳		
تفاضل مجموع نمرات موزون ضعف‌ها از قوت‌ها (عوامل داخلی)		-۰,۰۰۲		

۲-۳-۵. تجزیه و تحلیل محیط خارجی (ماتریس ارزیابی عوامل خارجی)

به منظور تجزیه و تحلیل محیط خارجی، بر اساس پرسشنامه‌های تنظیم شده که بین جامعه آماری توزیع و پاسخ‌های اخذ شده از آن‌ها مقادیر به دست آمده برای عوامل محیط خارجی یعنی فرصت‌ها و تهدیدها در قالب یک جدول درج و میانگین وضع موجود که بیانگر ضریب اهمیت آن عامل است به همراه نمره موزون هر عامل که حاصل ضرب وزن در ضریب اهمیت برای هریک از عوامل فرصت‌ها و تهدیدها جداگانه محاسبه و نهایتاً

مجموع نمره موزن تهدیدها را از فرصت‌ها تفریق کرده که مقدار به‌دست‌آمده به‌عنوان عدد کمی وضع موجود محیط خارجی محسوب می‌گردد

جدول شماره ۶- ماتریس عوامل خارجی (فرصت‌ها)

ردیف	عوامل فرصت‌آفرین	ضریب اهمیت	وزن	نمره موزون
01	هم‌جواری با دریای خزر و امکان بهره‌برداری منابع و ذخایر آبریزان و توسعه فعالیت‌های شیلاتی	۴,۴	۰,۰۴۷	۰,۲۰۶
02	طراحی مسیر ارتباطی شفت به زنجان به‌عنوان مسیر فرعی و جایگزین مواصلاتی به پایتخت	۳,۶	۰,۰۳۹	۰,۱۴۱
03	وجود میدان عظیم بالقوه گازی در دریای خزر (آستارا تا رودسر)	۴,۳	۰,۰۴۶	۰,۲۰۰
04	پذیرش نقش کشاورزی و گردشگری استان در سطح ملی از سوی مسئولان	۴,۶	۰,۰۴۹	۰,۲۱۸
05	امکان بهره‌گیری و توسعه فعالیت‌های اقتصادی با بهره‌گیری از مرز دریایی و خشکی استان	۴,۵	۰,۰۴۸	۰,۲۱۲
06	ظرفیت‌های بالقوه برای توسعه مبادلات فرهنگی، اقتصادی با کشورهای حاشیه دریای خزر با توجه به اشتراکات فرهنگی و ارتباطات زمینی و دریایی	۴,۴	۰,۰۴۸	۰,۱۳۶
07	خطر سیل کم در نواحی پای کوهی و کوهستانی به دلیل پوشش گیاهی	۳,۶	۰,۰۳۸	۰,۲۲۴
08	قابلیت توسعه کشاورزی زیستی سازگار با محیط‌زیست استان و تبدیل آن به الگوی پایدار در سطح کشور	۴,۶	۰,۰۴۹	۰,۲۰۶
09	فرصت جذب سرمایه‌گذاری خارجی در استان با تکیه بر ثبات اقتصادی استان	۴,۴	۰,۰۴۷	۰,۲۰۶
010	امکان تبدیل استان به مقصد گردشگران، تجار و سرمایه‌گذاران بین‌المللی، با تکیه بر جایگاه قانونی استان در تعاملات ملی و فراملی در شمال کشور با تأکید بر محصولات روستا	۴,۳	۰,۰۴۷	۰,۲۰۳

ردیف	عوامل فرصت‌آفرین	ضریب اهمیت	وزن	نمره موزون
O11	امکان دستیابی فرودگاه رشت به رتبه فرودگاه بین‌المللی مناطق آزاد و برخورداری از فرودگاه مجهز و تبدیل آن به مرکز حمل‌ونقل هوایی در منطقه قفقاز	۴,۴	۰,۰۴۸	۰,۲۱۲
O12	امکان اتصال بنادر شمالی (دریای خزر) به بنادر جنوبی (خلیج فارس) و اتصال کشورهای قفقاز با کشورهای آسیای میانه به اقیانوس هند با تکمیل احداث راه‌آهن استان	۴,۷	۰,۰۵۰	۰,۲۳۶
O13	شرایط جغرافیایی استان در هم جواری با کشورهای حوزه قفقاز	۴,۶	۰,۰۴۰	۰,۲۲۴
	جمع کل نمرات موزون فرصت‌ها			۲,۶۴

جدول شماره ۷- ماتریس عوامل خارجی (تهدیدات)

ردیف	عوامل تهدید زا	ضریب اهمیت	وزن	نمره موزون
T1	وجود خطر زمین‌لرزه، رانش زمین، زلزله (وجود گسل‌های فعال) در پهنه‌های غربی و جنوبی استان	۴,۳	۰,۰۴۶	۰,۱۹۷
T2	فعالیت جریان‌های سلفی - تکفیری تبلیغی در غرب استان گیلان	۳,۷	۰,۰۴۰	۰,۱۴۶
T3	پوشش فعالیت‌های پهبادی رژیم صهیونیستی با استفاده از وضعیت پوشش منطقه (نقاط کور راداری به جهت نفوذ در عمق ج.ا.ا)	۴,۰	۰,۰۴۳	۰,۱۷۲
T4	فعالیت اطلاعاتی و سیاسی و فرهنگی و نظامی رژیم صهیونیستی در جمهوری آذربایجان	۴,۴	۰,۰۴۸	۰,۲۱۲
T5	استفاده از پایگاه‌های نظامی هوایی و موشکی آذربایجان توسط آمریکا و رژیم صهیونیستی جهت بمباران هوایی و موشک‌باران استان گیلان	۴,۵	۰,۰۴۸	۰,۲۱۵
T6	بروز اختلافات سیاسی با کشور جمهوری آذربایجان و وجود تنش و بحران نظامی و امنیتی در سطح منطقه و اختلاف در کشورهای حوزه دریای خزر به دلیل عدم تعیین رژیم حقوقی آن و حضور کشورهای فرا منطقه‌ای همانند آمریکا به بهانه اکتشاف نفت و گاز	۴,۳	۰,۰۴۶	۰,۱۹۷

ردیف	عوامل تهدید زا	ضریب اهمیت	وزن	نمره موزون
T7	تأثیرپذیری از فرهنگ بیگانه و غربی به دلیل هم‌جواری با کشورهای منطقه	۳,۹	۰,۰۴۲	۰,۱۶۱
T8	بستر مناسب جهت تهدیدات زیستی (پرنندگان مهاجر، تنوع زیستی، تالاب و...)	۳,۹	۰,۰۴۲	۰,۱۶۷
T9	مهاجرت نیروهای سالخورده خارج استانی به نقاط روستایی	۳,۷	۰,۰۴۰	۰,۱۴۶
۱,۶۱۳	جمع کل نمرات موزون تهدیدات			
-۱,۰۳	تفاضل مجموع نمرات موزون تهدیدات از فرصت‌ها (عوامل خارجی)			

۵-۳-۳. تعیین موقعیت راهبردی:

جهت تعیین موقعیت راهبردی بر روی محور مختصات و تحلیل شکاف، از جداول عوامل داخلی و خارجی نقاط A,B را به دست می‌آوریم

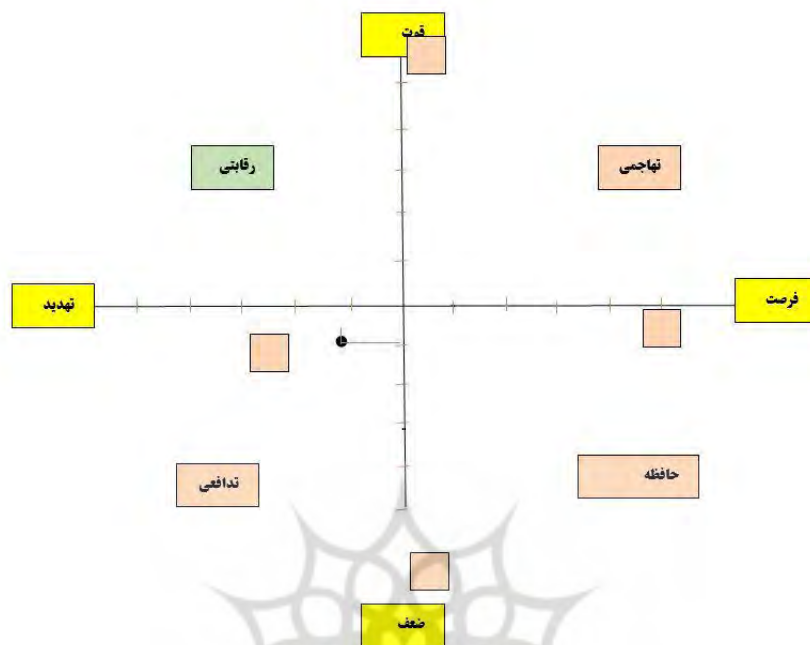
$$A = 2.075 - 2.073 = -0.002 \text{ نمره موزون ضعف‌ها} - \text{نمره موزون قوت‌ها}$$

$$A = 2.64 - 1.61 = -1.03 \text{ نمره موزون تهدیدات} - \text{نمره موزون فرصت‌ها}$$

در محور مختصات روی محور X ها، عوامل محیط خارجی (فرصت‌ها و تهدیدات) و روی محور Y ها، عوامل محیط داخلی (ضعف‌ها و قوت‌ها) قرار می‌گیرند.

۵-۳-۴. تحلیل وضع موجود:

روی محور عمودی مقدار عوامل محیط داخلی که برابر ۰,۰۰۲- است را از مرکز محور به سمت ضعف‌ها جدا می‌کنیم و همین کار را روی محور افقی برای عوامل محیط خارجی انجام داده و مقدار ۱,۰۳- را علامت می‌زنیم این دو، مختصات نقطه‌ای است که موقعیت وضع موجود را روی محور مختصات نشان می‌دهد این نقطه در بخش تدافعی محور قرار دارد یعنی رویکرد فعلی ما در حوزه آمایش سرزمین با رویکرد پدافند غیرعامل تدافعی است.

نمودار شماره ۳- تعیین موقعیت راهبردی

۵-۳-۵. تحلیل وضع مطلوب:

مطلوب‌ترین وضعیت روی محور مختصات دارای بیشترین مقدار قوت و همچنین بیشترین مقدار فرصت است یعنی در طیف اعدادی که در پرسشنامه‌ها بین ۱ الی ۵ درج شده، مقدار عددی ۵ می‌باشد؛ بنابراین نقطه ایده آل و مطلوب دارای مختصات ۵ و ۵ است که در ناحیه تهاجمی قرار دارد بنابراین راهبردهای ارائه شده باید بر کاهش حداکثر نقاط ضعف برای مقابله با تهدیدات باشد بنابراین هدف، از بین بردن نقاط ضعف و جلوگیری از تأثیرگذاری تهدیدات می‌باشد.

۶. تدوین راهبردها:

با توجه به تحلیل محیط داخلی و خارجی، در چارچوب چشم‌انداز و اصول تعریف‌شده نسبت به تدوین راهبردهای کلان ۱۰ گانه در قالب جدول شماره ۶ اقدام نموده است

جدول شماره ۸- راهبردهای کلان منتخب

ردیف	راهبرد کلان مدنظر
۱	حفاظت و صیانت از مردم در برابر تهدیدات دشمن در شرایط بحرانی و جنگ نظامی
۲	ایمن بخشی به زیرساخت‌های اساسی استان و ایجاد پایداری در شرایط تهدیدات
۳	اتصال استان به پایتخت و استان‌های هم‌جوار با طراحی و احداث مسیرهای مواصلاتی جایگزین بر مبنای منطق دفاعی و توسعه‌ای
۴	رفع آسیب‌پذیری ناشی از کاربری غلط سرزمین
۵	توسعه وحدت ملی و انسجام قومی و مذهبی استان
۶	دستیابی به امنیت پایدار در برابر تهدیدات امنیتی و نظامی دشمن
۷	ایجاد تعادل در ساختار فضایی مرفولوژیکی و کارکردی نظام شهری و روستایی
۸	ایجاد محیط‌زیست سالم و پاک با بهره‌مندی حداکثری از ظرفیت کشاورزی، منابع طبیعی و ارزش‌های زیست‌محیطی منطقه
۹	تقویت و ارتقای اقتصاد آبی و دریا پایه و کشاورزی محور با تأکید بر توسعه و تعمیق روابط و پیوندهای اقتصادی، تجاری و بازرگانی منطقه‌ای و فراملی
۱۰	توسعه توریسم درمانی بین‌المللی استان گیلان با پوشش هماهنگ امنیتی

۷. اولویت‌بندی راهبردها با استفاده از تکنیک QSPM:

یکی از تکنیک‌ها و ابزارهای بسیار شایع در ارزیابی گزینه‌های استراتژیک و مشخص نمودن جذابیت بین استراتژی‌هایی که در مرحله تصمیم‌گیری مورد استفاده قرار می‌گیرد، ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی است. این تکنیک مشخص می‌نماید که کدام‌یک از

گزینه‌های استراتژیک انتخاب‌شده، امکان‌پذیر است و درواقع این استراتژی‌ها را اولویت‌بندی می‌کند (اعرابی، ۱۳۸۹: ۶۳)

اکنون برای اولویت‌بندی استراتژی‌ها (راهبردها) ۱۰ گانه انتخاب‌شده در مرحله قبل، از ماتریس برنامه‌ریزی کمی QSPM به شرح ذیل اقدام و نتیجه در قالب جدول شماره ۶ ارائه می‌گردد:

۱. ابتدا عوامل داخلی و خارجی و امتیاز وزنی هریک از آن‌ها به جدول برنامه‌ریزی استراتژیک منتقل‌شده، سپس کلیه راهبردهای قابل قبول پیشنهادشده، در ردیف بالای جدول فهرست می‌شوند؛

۲. برای تعیین جذابیت هر راهبرد در یک مجموعه‌ای از راهبردها، امتیازی از ۱ تا ۴ داده می‌شود؛

۳. برای به دست آوردن جمع امتیاز جذابیت، وزن‌های مرحله اول را در امتیاز جذابیت مرحله دوم ضرب می‌کنیم، به این ترتیب مجموع امتیاز جذابیت هریک از عوامل راهبردها به دست می‌آید و جمع غیر حرفه‌ای‌های جذابیت نشان‌دهنده جذابیت هریک از عوامل در یک مجموعه از راهبردها است؛

۴. از جمع امتیازهای جذابیت هر ستون جدول برنامه‌ریزی کمی استراتژیک، امتیاز جذابیت نهایی هریک از راهبردها به دست می‌آید که بیانگر راهبردها (استراتژی‌ها) است که جذابیت بیشتری برخوردار است؛

لذا امتیاز جذابیت بیشتر، نشان‌دهنده مطلوبیت راهبردها نسبت به دیگر راهبردها می‌باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تدوین راهبردهای آمایش سرزمینی با رویکرد پدافند غیرعامل در برابر تهدیدات نظامی

جدول شماره ۹- احصاء امتیاز جذابیت راهبردهای منتخب با عامل قوت

عوامل	راهبرد ۱	راهبرد ۲	راهبرد ۳	راهبرد ۴	راهبرد ۵	راهبرد ۶	راهبرد ۷	راهبرد ۸	راهبرد ۹	راهبرد ۱۰
	جذابیت	جذابیت	جذابیت	جذابیت	جذابیت	جذابیت	جذابیت	جذابیت	جذابیت	جذابیت
s1	۴۰۰	۰۱۴	۳۰۰	۰۱۰	۳۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳
s2	۴۰۰	۰۱۳	۳۰۰	۰۱۰	۳۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳
s3	۴۰۰	۰۱۳	۳۰۰	۰۱۰	۳۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳
s4	۴۰۰	۰۱۴	۳۰۰	۰۱۱	۳۰۰	۰۰۴	۱۰۰	۰۰۴	۱۰۰	۰۰۴
s5	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳
s6	۳۰۰	۰۱۱	۳۰۰	۰۱۱	۳۰۰	۰۰۷	۲۰۰	۰۰۴	۱۰۰	۰۰۴
s7	۳۰۰	۰۱۱	۳۰۰	۰۱۱	۳۰۰	۰۰۴	۲۰۰	۰۰۴	۲۰۰	۰۰۴
s8	۳۰۰	۰۱۰	۳۰۰	۰۱۰	۳۰۰	۰۰۶	۲۰۰	۰۰۶	۲۰۰	۰۰۶
s9	۳۰۰	۰۱۰	۳۰۰	۰۰۶	۲۰۰	۰۰۶	۲۰۰	۰۰۶	۲۰۰	۰۰۶
s10	۴۰۰	۰۱۱	۳۰۰	۰۰۸	۳۰۰	۰۰۸	۴۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳
s11	۲۰۰	۰۰۶	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۲۰۰	۰۰۶	۳۰۰	۱۰۰
s12	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۷	۲۰۰	۰۰۷	۳۰۰	۰۰۷
s13	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳
s14	۲۰۰	۰۰۷	۳۰۰	۰۱۰	۳۰۰	۰۰۷	۲۰۰	۰۰۷	۳۰۰	۰۰۷
s15	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۰۰۳
جمع امتیاز	۱۰۳۰	۱۰۲۱	۰۰۷۷	۱۰۲۰	۰۰۱۷	۱۰۱۳	۰۰۸۱	۰۰۸۱	۰۰۷۳	۰۰۶۴

جدول شماره ۱۰- احصاء امتیاز جذابیت راهبردهای منتخب با عامل ضعف

عوامل	راهبرد ۱	راهبرد ۲	راهبرد ۳	راهبرد ۴	راهبرد ۵	راهبرد ۶	راهبرد ۷	راهبرد ۸	راهبرد ۹	راهبرد ۱۰
	جذابیت	جذابیت	جذابیت	جذابیت	جذابیت	جذابیت	جذابیت	جذابیت	جذابیت	جذابیت
w1	۳۰۰	۰۰۸	۴۰۰	۰۱۱	۱۰۰	۰۰۳	۲۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳
w2	۳۰۰	۰۱۰	۴۰۰	۰۱۳	۱۰۰	۰۰۳	۲۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳
w3	۳۰۰	۰۱۰	۴۰۰	۰۱۳	۱۰۰	۰۰۳	۲۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳
w4	۲۰۰	۰۰۸	۴۰۰	۰۱۱	۱۰۰	۰۰۳	۲۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳
w5	۳۰۰	۰۰۹	۳۰۰	۰۰۹	۳۰۰	۰۰۹	۳۰۰	۰۰۹	۳۰۰	۰۰۹
w6	۲۰۰	۰۰۸	۲۰۰	۰۰۸	۲۰۰	۰۰۸	۲۰۰	۰۰۸	۲۰۰	۰۰۸
w7	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵
w8	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵
w9	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵
w10	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵	۲۰۰	۰۰۵
w11	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳
w12	۱۰۰	۰۰۴	۱۰۰	۰۰۴	۱۰۰	۰۰۴	۱۰۰	۰۰۴	۱۰۰	۰۰۴
w13	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳
w14	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳
w15	۱۰۰	۰۰۴	۱۰۰	۰۰۴	۱۰۰	۰۰۴	۱۰۰	۰۰۴	۱۰۰	۰۰۴
w16	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳
w17	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳	۱۰۰	۰۰۳
جمع امتیاز	۰۹۲	۱۰۲	۰۸۰	۱۰۲	۰۸۳	۰۹۲	۱۰۴	۱۰۷	۱۱۱	۰۶۵

تدوین راهبردهای آمایش سرزمینی با رویکرد پدافند غیرعامل در برابر تهدیدات نظامی

جدول شماره ۱۳- رتبه‌بندی نهایی راهبردهای منتخب

راهبردها										عوامل
راهبرد ۱۰	راهبرد ۹	راهبرد ۸	راهبرد ۷	راهبرد ۶	راهبرد ۵	راهبرد ۴	راهبرد ۳	راهبرد ۲	راهبرد ۱	
جذابیت امتیاز	جذابیت امتیاز	جذابیت امتیاز	جذابیت امتیاز	جذابیت امتیاز	جذابیت امتیاز	جذابیت امتیاز	جذابیت امتیاز	جذابیت امتیاز	جذابیت امتیاز	
2.63	3.69	3.28	3.37	3.72	3.71	3.86	3.13	3.90	3.82	جمع کل امتیازات
3.51										میانگین امتیاز

۸. نتیجه‌گیری و پیشنهادات

۸-۱: نتیجه‌گیری

۱. با توجه به احصاء نمرات جذابیت راهبردهای منتخب با تکنیک QSPM نمره میانگین راهبردهای ده‌گانه منتخب ۳,۵۱ می‌باشد و لذا ۶ راهبرد اول بالاتر از رتبه میانگین می‌باشد که نشان از جذابیت بالای راهبردهای مذکور در حوزه آمایش سرزمین با ملاحظات پدافند غیرعامل دارد

۲. با عنایت به اینکه یکی از اهداف تحقیق ارائه راهکارهای عملیاتی برای راهبردهای کلان اولویت‌بندی شده می‌باشد لذا با توجه به نتایج تحقیق موارد مدنظر در قالب جدول شماره ۱۲ پیشنهاد می‌گردد.

جدول شماره ۱۴: اولویت‌بندی راهبردهای کلان منتخب و ارائه راهکارهای عملیاتی

ردیف	راهبردهای کلان منتخب	راهکارهای عملیاتی
۱	ایمن بخشی به زیرساخت‌های اساسی استان و ایجاد پایداری در شرایط تهدیدات	۱. ایجاد زیرساخت‌های امن، پایدار و قابل تداوم کارکرد در شرایط بحران ۲. خروج تأسیسات با خطر مضاعف از بافت جمعیتی و متراکم ۳. تقویت سطوح ایمنی، امنیتی و دفاعی تأسیسات و مراکز حائز اهمیت غیرقابل خروج از شهر و مراکز جمعیتی
۲	رفع آسیب‌پذیری ناشی از کاربری غلط سرزمین	۱. طراحی و اجرای آمایش سرزمین مبتنی بر ظرفیت شناسی سرزمین و بر مبنای طرح مصوب پدافند غیرعامل استان گیلان

ردیف	راهبردهای کلان منتخب	راهکارهای عملیاتی
۳	حفاظت و صیانت از مردم در برابر تهدیدات دشمن در شرایط بحرانی و جنگ نظامی	۱. ساماندهی و ایجاد سکونت‌گاه و مناطق امن در برابر تهدیدات دشمن، ۲. استفاده از ظرفیت اردوگاه‌های قدس سپاه ۳. ایجاد سازه‌های امن ۴. استفاده از پوشش جنگل به منظور استتار و اختفا نیرو، تجهیزات و امکانات در شرایط بحرانی و جنگ نظامی
۴	دستیابی به امنیت پایدار در برابر تهدیدات امنیتی و نظامی دشمن	۱. تهیه طرح آمایش دفاعی استان بر مبنای بهره‌گیری و اشغال پیش‌دستانه نقاط مشرف بر محورهای مواصلاتی (به عنوان نقاط سرکوب) در مسیر شمال به جنوب ۲. چینش مهندسی زمین در محورهای مواصلاتی و مراکز جمعیتی مسیر شمال به جنوب و شمال به شرق به منظور کانالیزه نمودن دشمن ۳. ارتقاء اشرافیت اطلاعاتی و امنیتی در جهت کنترل و ناامن سازی فعالیت‌های تبلیغی و ضد فرهنگی جریان‌های منحرف تکفیری در استان با فعال سازی قرارگاه اطلاعاتی شمال کشور ۴. تجهیز و تکمیل نیرویی، تجهیزاتی، ارتباطی و... شبکه رزم سازمان یافته بسیج
۵	توسعه وحدت ملی و انسجام قومی و مذهبی استان	۱. تهیه طرح منسجم و بومی و کاربردی، فرهنگی استان در جهت همگرایی قومی و مذهبی ۲. استفاده از ظرفیت مذاهب و اقوام مختلف استان در راستای اهداف نظام مقدس ج.ا.ا. ۳. بهره‌گیری از پیشینه تاریخی قوی در زمینه فرهنگ پایداری و مقاومت

ردیف	راهبردهای کلان منتخب	راهکارهای عملیاتی
۶	تقویت و ارتقای اقتصاد آبی و دریا پایه و کشاورزی محور	۱. تأکید بر توسعه و تعمیق روابط و پیوندهای اقتصادی، تجاری و بازرگانی منطقه‌ای و فراملی ۲. تنوع‌بخشی اقتصادی و گسترش صنایع و خدمات پشتیبان تولید دانش‌بنیان، پیشرو، سبز و صادرات مبنای به‌ویژه در مناطق آزاد تجاری-صنعتی، ۳. تقویت روابط و پیوندهای بین مناطق آزاد تجاری-صنعتی و صنایع استان ۴. بهره‌گیری و توسعه فعالیت‌های اقتصادی با بهره‌گیری از مرز دریایی و خشکی استان با کشورهای منطقه ۵. حمایت و توسعه بخش‌های دارای مزیت نسبی و رقابتی به‌ویژه کشاورزی، صنایع چوب و کاغذ، نساجی
۷	ایجاد تعادل در ساختار فضایی مرفولوژیکی و کارکردی نظام شهری و روستایی	۱. بهره‌گیری از ظرفیت کشاورزی، منابع طبیعی، جاذبه‌های گردشگری در چارچوب ضوابط محیط‌زیست و توان اکولوژیکی منطقه در پهنه‌های ۵ گانه دریایی، ساحلی، جلگه‌ای، کوهپایه‌ای و کوهستانی ۲. فعال‌سازی متوازن و هماهنگ ظرفیت‌های بخش‌های مولد کشاورزی، جنگلداری و باغداری در سطح روستاهای استان، احیاء کارخانجات نیمه تعطیل مرتبط با صنایع پایین‌دستی تولیدات روستایی (نساجی، چوکا و...)
۸	ایجاد محیط‌زیست سالم و پاک	۱. بهره‌مندی حداکثری از ظرفیت کشاورزی، منابع طبیعی و ارزش‌های زیست‌محیطی منطقه ۲. مدیریت یکپارچه و خردمندانه پسماندها و آلاینده‌ها ۳. مدیریت بهینه و یکپارچه منابع آب ۴. گسترش همکاری و مشارکت منطقه‌ای و ملی و بین‌المللی در خصوص مسائل زیست‌محیطی

ردیف	راهبردهای کلان منتخب	راهکارهای عملیاتی
۹	اتصال استان به پایتخت و استان‌های هم‌جوار	۱. طراحی و احداث مسیرهای مواصلاتی جایگزین بر مبنای منطق دفاعی و توسعه‌ای با ایجاد مسیر ارتباطی بزرگراه شفت به زنجان به‌عنوان مسیر فرعی و جایگزین مواصلاتی به پایتخت ۲. اتصال بنادر شمالی (دریای خزر) به بنادر جنوبی (خلیج فارس) و اتصال کشورهای قفقاز با کشورهای آسیای میانه به اقیانوس هند با تکمیل احداث راه‌آهن استان
۱۰	توسعه توریسم درمانی بین‌المللی استان گیلان با پوشش هماهنگ امنیتی	ایجاد مرکز، پذیرش، تشخیص اولیه، هدایت و انتقال توریسم درمانی بین‌الملل در شهرهای مرزی (انزلی و آستارا) و جهت تکمیل سیر درمان در مرکز استان

۲-۸. پیشنهادات

۱. با توجه به اینکه تهدیدات دائماً در حال تغییر می‌باشد لذا لازم است به‌طور مستمر این تهدیدات مورد رصد و پایش قرار گرفته و بر اساس تهدیدات جدید و احصاء آسیب‌پذیری‌ها نسبت به بازنگری راهبردها اقدام شود.
۲. با توجه اینکه سند ملی آمایش سرزمین تا سال ۱۴۲۴ تدوین شده است لذا لزوم همگرایی طرح‌های آمایش سرزمین و پدافند غیرعامل الزامی باشد.
۳. لزوم تهیه طرح‌های تفصیلی آمایش سرزمین و پدافند غیرعامل در سطوح استانی و شهرستانی با بهره‌گیری از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) مدنظر قرار گیرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع:

۱. اسکندری، حمید (۱۳۸۹). فرهنگ اصطلاحات پدافند غیرعامل، تهران، انتشارات بوستان حمید.
۲. اعرابی، سید محمد (۱۳۸۹). درس‌نامه برنامه‌ریزی استراتژیک، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، چاپ سوم، تهران.
۳. افتخاری، اصغر (۱۳۸۵). کالبدشکافی تهدیدات، دانشگاه امام حسین (ع).
۴. آقا محمدی، داود (۱۳۹۷). شناسایی و اولویت‌بندی عوامل راهبردی مؤثر بر آمایش سرزمینی از منظر امنیت ملی (مورد مطالعه: منطقه جنوب شرق ایران)، فصلنامه علمی و پژوهشی مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، سال دوم شماره ۸ زمستان ۱۳۹۷.
۵. جلالی فراهانی، غلامرضا (۱۳۹۱). روش و مدل برآورد تهدیدات در پدافند غیرعامل، تهران، انتشارات دانشگاه امام حسین (ع).
۶. جلالی فراهانی، غلامرضا (۱۳۹۱). نقش آمایش سرزمین در توسعه توانمندی‌های دفاع ملی، نشریه مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی: زمستان ۱۳۹۱ - شماره ۹.
۷. جلالی فراهانی، غلامرضا (۱۳۹۳). الگوی آمایش سرزمین آذربایجان غربی با اعمال اصول پدافند غیرعامل، انتشارات سازمان جغرافیایی نیروی‌های مسلح.
۸. جلالی، غلامرضا (۱۳۸۹). طراحی الگوی آمایش سرزمین منطقه شمال غرب با اعمال اصول پدافند غیرعامل به‌منظور نیل به توسعه ملی، رساله دکتری، دعا.
۹. دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۵۱). لغت‌نامه دهخدا، جلد چهارم، تهران، انتشارات تهران.
۱۰. زرقانی، سید هادی و اعظمی، هادی (۱۳۸۹). تحلیل ملاحظات دفاعی امنیتی در آمایش کلان‌شهر مشهد (با تأکید بر تهدیدات تروریستی)، جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۸ (۱۴).
۱۱. سازمان برنامه‌بودجه (۱۳۷۶). دفتر آمایش و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، وضع موجود سازمان فضایی کشور و استراتژی‌های بلندمدت توسعه ملی و منطقه‌ای از دیدگاه آمایش سرزمین افق ۱۴۰۰.

۱۲. سازمان برنامه و بودجه (۱۳۷۶). آمایش و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، روش‌ها و برنامه‌ها، دفتر برنامه‌ریزی منطقه‌ای تهران.
۱۳. شمسایی زفرقندی، فتح‌الله (۱۳۹۱). مقدمه‌ای بر آمایش و مکان‌یابی، انتشارات دانشگاه امام حسین (ع).
۱۴. طحایی، غلامرضا (۱۳۹۳). بررسی نقش آمایش سرزمینی در امنیت جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه علوم و فنون نظامی، سال ۱۰ شماره ۲۷ بهار ۱۳۹۳.
۱۵. عابدینی، داود (۱۳۹۸). طراحی الگوی آمایش امنیت عمومی ج.ا.ا، رساله، د.ا.
۱۶. فرجی، امین و همکاران (۱۳۹۳). آمایش دفاعی سرزمین از منظر پدافند غیرعامل، فصلنامه علمی پژوهشی و بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران، سال ۱۳، شماره ۴۵، تابستان ۱۳۹۴.
۱۷. کلانتری، خلیل و عبداله‌زاده، حسن (۱۳۹۱). آمایش دفاعی سرزمین از منظر پدافند غیرعامل، نشر فرهنگ صبا.
۱۸. مجتهدزاده، پیروز (۱۳۸۱). جغرافیای سیاسی و سیاست جغرافیایی، تهران انتشارات سمت.
۱۹. مطوف، شریف (۱۳۷۶). منطقه‌گرایی زیستی و امکان استفاده از آن در برنامه‌ریزی منطقه‌ای ایران، ماهنامه برنامه و بودجه، شماره ۱۱، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، تهران.
۲۰. معین محمد، فرهنگ معین (۱۳۸۸). انتشارات امیر کبیر.
۲۱. هاشمی فشارکی، سیدجواد و جلالی فراهانی، غلامرضا (۱۳۸۹). پدافند غیرعامل در آیین قوانین و مقررات، سازمان پدافند غیرعامل کشور.
۲۲. هافتون، گراهام؛ کانسل، دیوید (۱۳۸۸). مناطق، راهبردهای فضایی و توسعه پایدار؛ ترجمه: عارف اقوامی مقدم، چاپ دوم، انتشارات آذرخش، تهران.
23. Boudeville, J.R, (2000), Problem of Regional Economic planning, Edinburgh: Edinburgh University Press
24. DHS, Instruction Manual 262-12-001-01 DHS Lexicon Terms and Definitions October 16, 2017